

JONAS SOLSBERIETIS
John of Salisbury

JONO SOLSBERIEČIO „POLIKRATIKAS“ ARBA „APIE DVARIŠKIŲ PRAMOGAS IR FILOSOFŲ UŽSIĖMIMUS“

John of Salisbury's "Policraticus" or "on the Frivolities
of Courtiers and the Footprints of Philosophers"

SEPTINTAS SKYRIUS

APIE AUGUSTO IR NERONO NEPANAŠUMĄ

Augustui per pokylį mušant būgną, kažkoks kariškis ironiškai perspėjo: *Argi nematai, kad puotautojas pirštu tvarko pasaulį?*¹ Šiais karčiais žodžiais užgautas imperatorius mintyse nusprendė atsisakyti panašaus lengvabūdiškumo tiek kalboje, tiek elgesyje ir liko amžiams dėkingas savo kritikui.

Tačiau visiškai priešingai Neronas, ne tik tarp imperatorių, bet ir tarp visų žmonių pats purviniusias, buvo tiek išimylėjęs savo balsą, kad siekdamas jį išsaugoti, ne tik atsisakė valgyti galinčius jam pakenkti vaisius ir patiekalus, bet dėl jo dažnai darė sau klizmas, valėsi skrandį ir, gydytojų patartas, ilgai gulėdavo ant nugaros, ant pilvo laikydamas švino plokštes. Jį taip žavėjo jo paties dainavimas, kad jau pradėtą, net žemės drebėjimui supurčius teatrą, tęsė iki pat dainos pabaigos. Ir kol jis dainuodavo, niekam nebuvo leista palikti teatro. Todėl tie, kuriems nusibosdavo klausytis, apsimesdavo mirusiais ir būdavo išnešami.

Į savo karius jis kreipdavosi tik per tarpininkus ir visus rimtų darbų arba pramogų reikalus tvarkė šalia savęs turėdamas dainavimo mokytoją, kuris rūpinosi jo balso stygų apsauga. Jis tiek domėjosi muzikos instrumentais, kad tiems, kurie mokėjo jais meistriškai groti, jis pavydėjo tiek, kad džiūgavo viešai vadinamas ki-

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, *Polikratikas*, muzika, malonumai.

KEY WORDS: John of Salisbury, *Policraticus*, music, pleasures.

taristų valdovu (Juvenalis 1983: 74 [198-199]). Iš čia atsirado posakis: Mums užgimė kitara grojantis valdovas; tad ko laukti toliau, jeigu ne gladiatoriaus kovos arenoje?

Valdydamas tokią didelę imperiją jis nepripažino jokio autoriteto. Todėl persekiojo filosofiją taip, tarsi ji būtų pragaištinga jo imperatoriškai didybei, ir mieliau pasikloviė patarimais žymių aktorių, kurių begėdystėmis nevenge užsiimti. Iš čia šis posakis: *Tai, ko didikai neduoda, aktorius duos* (ten pat: 62 [90]).

Nors jis buvo visų godžiausias, toks godus, kad niekam nepaskirdavo siekiamų pareigų, nepasakęs: – *Tu žinai, ko man reikia*, arba nepridūręs: – *Tam, kuris viską valdo, visko reikia*, tačiau aktoriams ir mimams pinigų švaistė neskaičiuodamas. Kiekvienam atskirai, priklausomai nuo to, kaip labai jis jam patiko, dosniai teikdavo didikų titulus: tuos pakeldamas į patricijų luomą, anuos paskelbdamas senatoriais, o šiuos pagerbdamas pasižymėjusių vyrų vardais.

AŠTUNTAS SKYRIUS

APIE AKTORIUS, MIMUS IR FOKUSININKUS

Tačiau dar ir dabar kai kurie mėgdžioja Neroną. Ir nors nė vienas nenori susitepti taip, kaip jis, tačiau savo malonę aktoriams ir mimams viešai rodo ir jų piktdarybių demonstravimui su tam tikru, ne tiek nuostabiu, kiek apgailėtina aišku, dosnumu skiria gausias lėšas. Bet anie laikai, kaip dabar pasakyčiau, turėjo garbingesnius aktorius, jeigu taip galima sakyti apie tuos, kuriuos kiekvienas padorus žmogus patvirtintų nepadorius esant². Nesakau, kad aktoriui gėdinga tobulinti savo meną, nors neabejotina, kad gėdinga būti aktoriumi. Iš tiesų kadaise gyveno aktoriai, kurie kūno judesių, žodžių ir balso moduliacijų menu tikras ir pramanytas istorijas publikai gyvai parodydavo, kuriuos matai Plauto ir Menandro draugijoje ir kurių menas garsina mūsų mėgstamą Terencijų. Bet vėliau, paviršutiniškumui įsigalint, o komedijai bei tragedijai traukiantis, tokie aktoriai buvo priversti išnykti.

Tačiau aktorių padėtis, griežtai tariant, daugiausia yra vergiška. Ir nors tas, kuris vertino jų naudingumą, mokydamas poezijos meno atskleidė, kad

*Nauda ar malonumas – štai poeto tikslas,
Jei tik negali jis kartu pradžiuginti širdį
Ir daug gyvenimui naudinga pasakyti.*

(Horatius 1936: 109 [333–334])

Tačiau mūsų laikai palinkimu į meilės nuotykius ir kitus panašiai tuščius dalykus ne tik ausis ir širdis atiduoda beprasmybės įtakai, bet akių ir ausų malonumais palaidumą skatina visur ydoms ieškodami peno. Argi tingus žmogus saldžiu muzikos instrumentų skambesiu arba balsu dainuojamomis melodijomis, dainininkų linksmumu arba pasakotojų teikiamu malonumu, arba, o tai dar gėdingiau, apgirtimu arba apsirijimu nesiekia atsipalaidavimo ir miego? Flakas³ jam davė daug geresnį patarimą:

Tris kartus riebalais išsitepęs lai perplaukia Tibrą kiekvienas, saldaus miego geidžiantis (Horatii 30 pr. Kr. b: *Liber secundus*, I, 7-8)

Tą patį pamokslininkas sako: *Darbininko miegas yra saldus, ar jis mažai, ar daug valgė.* (Koh 5, 11). Mankštinimasis maitina ir didina poilsio malonę, kurią nuolatinis dykinėjimas ir neveiklumas savo ištižimu naikina. Kiekvienas dykinėtojas yra savo geismų vergas, nes dykinėjimas yra sielos priešas, šalinantis iš jos visus dorybės siekius.

Pagonis įspėja:

Ar nematai, kaip dykinėjimas padaro kūną tingų,
ir stovintis vanduo sugenda?

(Ovidi: *Epistulae: Liber Primus*, V, 5-6)

Ką? Tu sakai. Klausyk. Išmoksi, jeigu klausysi, ką jis sako:

Kodėl Egistas tapo paleistuviu?

Dykinėjimas – to aiški priežastis.

(Ovidii: *Remedia Amoris*, 161-162)

Todėl labiausiai išsilavinęs vyras (Sancti Eusebii Hieronymi: 1078)⁴ pataria, kad priešas visada tave matytų užsiėmusį darbais, kuriais tarsi skydu nuo įvairių puolančių pagundų galėtum sėkmingai apsiginti. Ir net pagonis įspėja, kad

Begėdiško sirenų dykinėjo reikia vengti.

(Horatii 30 pr. Kr. b: *Liber secundus*, III, 14-15)

Bet aktoriai mums padeda jį tęsti. Juk dykinėjančias sielas nejučia apima toks nuobodulys, kad jos savęs pačių pakęsti negali, jeigu koks nors tuščias pasismagინimas jų nepaguodžia. Todėl leidžiami tuštybės reginiai ir surenkamos begalinės masės tų, kurie visiškoje ramybėje negali gyventi, todėl būna užimami jiems patiems pavojingais dalykais. Jiems būtų geriau visiškai nieko neveikti, negu begėdystėmis užsiimti. Iš čia atsiranda mimai, šokėjai arba šuolininkai, klounai, emilianai⁵, gladiatoriai, imtynininkai, apgavikai, fokusininkai, taip pat daugybė piktadarių ir visa juokdarių minia, kurios dorinis pakrikimas tiek išplito, kad garbingų namų durys lieka atviros net ir tiems, kurie gėdingąsias kūno dalis visiems rodo taip begėdiškai, kad net cinikus verčia raudonuoti. Dar labiau stebina tai, kad jų neatsikratoma net tada, kai jie dažnai, garsiai ir bjauriai gadina orą ir begėdiškai demonstruoja tai, kas paprastai slepiama.

Ar tau atrodo išmintingas tas žmogus, kuris savo akis ir ausis tokiems dalykams laiko atviras? Tačiau kas linksmai nesijuoktų matydamas juokdario šlapimu apipiltą ir sunaikintą apgaviko meną, staiga išvydęs tai, ką šis nuo jo akių apgaule buvo paslėpęs? Tikrai malonu ir garbingam vyrui tinkama retkarčiais truputį pasilinksinti, tačiau dažnai šitaip smagintis – tai savo orumą žeminti. Nuo tokių reginių, ypač nuo gėdingų, garbingi vyrai privalo savo akis saugoti, kad kiekvieno jų sieloje nesantūrumas gašlumo nepažadintų. Juk priekaištaudamas savo kolegai, kariuomenės vadui Sofokliui, Periklis puikiai pasakė: *Sofokli, vadui dera turėti ne tik santūrias rankas, bet ir akis* (Ciceronis 44 pr. Kr.: *Liber Primus*, 144). *Nugrėžk mano akis nuo*

to, kas tuščia (Ps 118, 37. Rd 3, 51), – prašė žmogus, kuriam dėl jo karališkos didybės buvo daug kas leista, nes jis žinojo, kad kito žmogus rauda – *Mano akys kankina mane* (Rd 3, 51) – yra tikra. Tačiau tai, kas pavieniais atvejais naudinga arba tinkama, išmintingo žmogaus siela pastebi ir pasakėčių, pasakojimų ir reginių nesišalina, jeigu juose yra dorybių ir kilnios naudos.

Neabejok tuo, kad šventosios komunijos sakramentas Bažnyčios Tėvų autoritetu aktoriams ir mimams tol, kol jie užsiima piktybine veikla, yra uždraustas. Todėl suprasi, koks jų rėmėjams gresia pavojus, jei prisiminsi, kad atlikėjai ir rėmėjai baudžiami ta pačia bausme. Klausi, kas ir už ką remia aktorius? Juos globoja būtent už jų palaidumą. Argi tas, kuris globoja pasileidimą, gali būti doras? Ir nors jie visi verti neapykantos, tačiau tie iš jų, kurie mažiau kenkia, lengviau pakenčiami.

Literatūra

Ciceronis Tulli, Marcus. 44 pr. Kr. *De Officiis*.

<<https://archive.org/details/lucancivilwarboo00-lucauoft/page/86/mode/2up>> [žiūrėta 2022 02 23]

Horatii Flacci, Quintus. 21 pr. Kr. a. *Epistulae*.

<<https://www.thelatinlibrary.com/hor.html>> [žiūrėta 2022 02 15]

Horatii Flacci, Quintus. *Sermones*. 30 pr. Kr. b.

<<https://www.thelatinlibrary.com/hor.html>> [žiūrėta 2022 02 18]

Horatius Flaccus, Quintus. 1936. *Ars Poetica*. Iš lotynų k. vertė Aleksys Churginas. Kaunas.

Juvenalis. 1983. *Satyros*. Iš lotynų k. vertė Aleksandra Bendoriūtė. Vilnius: Vaga.

Ovidi Nasonis P. *Epistulae Ex Ponto*. <https://www.thelatinlibrary.com/ovid/ovid.ponto1.shtml> [žiūrėta 2022 02 25]

Ovidii Nasonis P. *Remedia Amoris*, <https://www.thelatinlibrary.com/ovid/ovid.rem.shtml> [žiūrėta 2022 02 25]

Ovidii Nasonis P. *Remedia Amoris*, <https://www.thelatinlibrary.com/ovid/ovid.rem.shtml> [žiūrėta 2022 02 25]

Sancti Eusebii Hieronymi, Stridonensis Presbyteri, *Epistulae*, Epistula CXXV *Ad Rusticum Monachum*, p. 1078. *Facito aliquid operis ut te semper diabolus inveniat occupatum*. https://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0347-0420,_Hieronymus,_Epistolae_Secundum_Ordinem_Temporum_Distributae,_MLT.pdf [žiūrėta 2022 02 28]

Sancti Eusebii Hieronymi, Stridonensis Presbyteri, *Epistulae*, Epistula CXXV *Ad Rusticum Monachum*, p. 1078. *Facito aliquid operis ut te semper diabolus inveniat occupatum*. https://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0347-0420,_Hieronymus,_Epistolae_Secundum_Ordinem_Temporum_Distributae,_MLT.pdf [žiūrėta 2022 02 28]

Nuorodos

¹ Lot. *orbis* reiškia ir pasaulį, ir apskritą būgną.

² Toliau, ketvirtos knygos ketvirtame skyriuje ir aštuntos knygos dvyliktame skyriuje Solsberietis rašo, kad aktoriai yra turčiams tarnaujančios žmonių giminės pabaisos ir parazitai, kuriuos derėtų iš visuomenės visiškai pašalinti.

³ *Quintus Horatius Flaccus*.

⁴ *Facito aliquid operis ut te semper diabolus inveniat occupatum*.

⁵ Veikiausiai Emilijo gladiatorių mokyklos auklėtiniai. Žr. Horacijus, *Ars poetica*, p. 80 (33).

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS
Klaipėdos universitetas

Versta iš Ioannis Saresberiensis episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri 8; recognovit et prolegomenis, apparatus critico, commentario, indicibus instruxit Clemens C.I. Webb. 1909. Oxonii E Typographeo Clarendoniano
<<https://archive.org/details/ioannissaresberi01johnuoft/page/n13/mode/2up>> [žiūrėta 2022 03 28]